

Zapiski naših reporterjev o letošnjem 4. juliju

Četrty julij, dan borca, je za nami. Proslava in srečanj v počastitev tega dne je bilo v Sloveniji na desetine, po Jugoslaviji pa na stotine. Če bi zmogli, bi novinarji našega uredništva radi obiskali vsaj največje proslave. Toda kaj takega ni bilo mogoče, ker nas je premalo. Zato smo lahko obiskali samo nekatere.

Začnimo z Mežakljo. Osrednja proslava dneva borca za gorenjske občine je bila na prijazni planinski jasi na Mežakliji. Ta gora je iz naše zgodovine znana kot kraj, kjer so se poleti 1941 zbirali prvi partizani, predvsem z Jesenic in Javornika.

Pa tudi drugače je kraj zelo pripravljen za zborovanja in proslave. Do jase drži dokaj lepa cesta, okolica je čudovita, za parkiranje vozil je dovolj prostora in tudi vode ne manjka.

Proslava na Mežakliji se je začela že dopoldne z govori predstavnikov Zveze komunistov in Zveze združenj borcev ter precej obširnimi kulturnimi programi. V njem so nastopili jeseniški godbeniki, pevci iz železarne ter folklorna skupina.

Sledila je prosta zabava. Igrali so »Kosci« in ob njihovih višah je kaj kmalu začel ječati pod improviziranega plesišča na prostem pod petami plesalcev. Ni se vrtela samo mladina, po stari gorenjski navadi so zaplesali tudi starejši ljudje.

Se bolj se je zabava razžvelela v poznih popoldanskih urah, ko so se nekatere druge podobne zabave že končale in ko je vročina še huje pritiskala. Kje drugje bi našel boljše zavetje pred pekočimi sončnimi žarki kot pod košatimi jelkami in smrekami na Mežakliji?

Ob praznovanju dneva borca na Mežakliji se je izkazalo, da je ta praznik, čeprav ga praznujemo šele nekaj let, že postal tradicija podobno kot 1. maj in da ga ljudje najraje praznujejo v naravi.

SREČANJE POD MARTULJKOVO SKUPINO

V dolini pod Martuljkovo skupino je sonce že v zgodnjih dopoldanskih urah napovedovalo, da tistim, ki so se namenili na proslavo dneva borca v zgornjesavski dolini, ne bo žal. Kristalno jutro je sprejelo prve borce in aktiviste na tratah pred hotelom »Franc Rozman« v Gozdu Martuljku. Borbene pesmi so vabile k slavnostnemu vzdušju.

Kljub proslavi na Mežakliji, letalskemu mitingu na Brniku in pikniku izseljencev v Skofji Loki se je v Gozdu Martuljku zbralo precej borcev. Proslavo so priredila združenja borcev Ratače, Gozd Martuljka, Kranjska gora in Dovje-Mojstrana.

V Gozdu Martuljku je bilo živahno prav ves dan. Tisti, ki jih je vročina zadržala na domovih, so prišli sem na tovariški pomenek zvečer. Slavnostni del pa so opravili že dopoldne. Po otvoritvenih besedah Nika Koširja, predsednika pripravljalnega odbora, je o času od vstaje na Dovjem in Mojstrani do splošnega upora in osvoboditve govoril predsednik ZZZ NOV Franc Konobelj-Slovenko. Omenil je, da se je Cankarjev bataljon Gorenjskega odreda poleti 1942 večkrat premaknil prav do Dovških planin; borci bataljona so bili deležni velike podpore domačinov.

Organizatorji srečanja so dobro poskrbeli tudi za zabavni del. Ves čas je igral zabavni ansambel. Popoldne, ko so že prvi oblaki pričeli zakrivati žgoče sonce, so mnogi udeleženci proslave razigrano tekmovali v raznih športnih igrah.

Borci in aktivisti gornjesavske doline so se spomnili tudi svojih nekdanjih soborcev in sodelavcev, ki so padli za do-

movino. Sestnajstletna delegacija je ponesla vence v Ratače, Podkoren, Kranjsko goro, Jasno pri Kranjski gori in v Gozd Martuljka. Ob vsakem spomeniku so padlim spregovorili nekaj besed v spomin. Druga delegacija borcev in aktivistov pa je ponesla vence v Dovje in Mojstrano.

Res pristrčna proslava dneva borca je bila v gozdičku nad Semičem. Tam so se zbrali člani kolektiva podjetja »Iskra« iz Kranja. Na proslavo je prišlo tudi nekaj članov podjetja RIZ iz Zagreba. Udeležilo se je tudi precej članov ZB iz Črnomlja. Temu slavnostnemu zborovanju je prisostvoval tudi predsednik republiškega zbora ZZZ NOV Slovenije Franc Leskošek-Luka.

Kulturni program na tej proslavi so izvajali semiški oktet, učenci osnovne šole iz Semiča, člani nekdanjega gledališča VII. korpusa, kulturna ekipa podjetja RIZ iz Zagreba in drugi.

Metliko so za dan borca obiskali člani občinskega sveta italijanske občine Ronchi in

predstavniki italijanske partizanske brigade Fontanot. V domu Partizana so imeli skupno slavnostno sejo s predstavniki občinske skupščine, na kateri so podpisali tudi listino pobratenja obeh občin.

V Mariboru je predsednik občinske skupščine Mirko Zlender priredil v domu družbenih organizacij na predvečer pred dnevom borca sprejem za okoli 100 borcev. Take sprejeme so priredili tudi v tovarnah v Slovenj Gradcu in v železarni Ravne.

Posebna delegacija občinskega odbora ZZZ NOV iz Maribora je na dan borca položila vence na grobove padlih udeležencev NOV v Gradcu.

Člani ZB iz Ptuja so se udeležili velikega slavlja v sosednji Hrvatski, ki so ga na gradu Trakošćanu priredili občinski odbori ZZZ iz štirih sosednjih občin. V Kidričevem pa so 4. julij počastili borci skupaj s taborniki, ki so postavili svoje šotore v bližnjem gozdičku. Zvečer je na njihovi proslavi govoril tudi Karel Žmavc, predsednik občinskega odbora ZZZ NOV Ptuj.

GLAVNI UREDNIK
FRANCE ŠUSTERŠIČ
ODGOVORNI UREDNIK
CRTOMIR SINKOVEC



GLASILO ZVEZE ZDRUŽENJ BORCEV NOV SLOVENIJE

Leto VI
ŠT. 27
9. VII. 1968

S PROSLAVE 25-LETNICE BITKE NA SUTJESKI

Ne bomo klonili pred težavami, kot nismo med NOB klonili pred sovražnikom

Na dan borca, 4. julija, je dolina Sutjestske spet sprejela v svoje naročje na tisoče delovnih ljudi z vseh strani Jugoslavije, ki so prišli na osrednjo proslavo 25. obletnice legendarne bitke.

»Glavnina« udeležencev proslave so bili borci NOV — okrog 6000 borcev vseh 16 brigad, ki so sodelovale v omenjeni bitki. Kar se tiče udeležbe na splošno, so poročevalci z zadovoljstvom podčrtali podatek, da je prišlo na proslavo razmeroma zelo veliko število mladine. V mestecu šotorov se je že nekaj dni prej nastanilo okrog 5000 mladincev in mladink, pripadnikov taborniških organizacij iz vseh republik, ki so v okviru prireditve »Večno šumi Sutjeska« prehodili stare poti partizanskih brigad čez Maglič, Volujak in Zelengoro ter si tako zbudili živo predstavo o partizanskih pohodih, požrtvovalnosti in junaštvu borcev narodnoosvobodilne vojske.

Po 25 letih so se borci partizanskih brigad spet postrojili kakor pred bitko. Ob pogledu nanje ni bilo težko uganiti, da so bili ti ljudje takrat še mladenci — mnogi izmed njih so bili komaj prekoračili otroško dobo. To je generacija junakov, ki je današnji mladini lahko za zgled; zato je razveseljivo, da se današnja mladina rada druži z njimi, hodi po poteh partizanskih brigad in nam zbujajo upanje, da bi se znala, če bi bilo potrebno, prav tako spoprijeti s sovražnikom, kot so se v njenih letih z njim spoprijeli njeni vzorniki.

Na proslavi je govoril predsednik ZZZ NOV Jugoslavije Djuro Pucar kot osebni odposlanec predsednika Tita.

Predvsem je vredno podčrtati njegove besede, da Sutjeska ni samo velika vojaška zmaga, ampak tudi revolucionarna dediščina. Njen revolucionarni duh je potreben slehernemu graditelju in branilcu jugoslovanske socialistične domovine!

In dalje:

Zdaj, ko moramo aktivirati vsi sile za razvijanje sistema družbeno-ekonomskih in politič-

nih odnosov v duhu smernic Zveze komunistov Jugoslavije, je sleherni človek kot proizvajalec, samoupravljaec osnovni dejavnik v družbi in delu poklican in dolžan, da ne zasta-

ne in klone pred težavami, prav tako kot je vsak borec v vojni čutil moralno odgovornost za uničenje sovražnega obročja in za zmago — ne glede na število — ne premoč sovražnika!

60 inženirjev in najmanj 20 visokokvalificiranih delavcev — mladih in starejših — začetnikov in tistih z izkušnjami. Toda vsi dosedanjí napori kadrovske službe so bili brezuspešni. Iskanih strokovnjakov — ni.

Borba — 29. VI. 1968

● Partijske kazni v SGB

Deformacije, do kakršnih je prišlo v bivši Splošni gospodarski banki pri dilitvi sredstev glavnega sklada, namenjenega za stanovanjsko gradnjo, nikakor niso združljive z moralnim likom članov Zveze komunistov. Zaradi vsega tega je za osnovna organizacija ZB veliko večino tudi izglasovala, da iz ZK izključijo Bojana Bunca, ki je bil v bivši SGB vršilec dolžnosti generalnega direktorja, Staneta Skofa, ki je bil direktor direktorije za kreditiranje kmetijstva, Branka Torkarja, ki je bil predsednik sveta delovnega kolektiva in direktor direktorije za kreditiranje turizma, prometa in družbenih skladov, Iva Severja, ki je bil samostojni svetnik, in dr. Huga Skalo, ki je bil pomočnik generalnega direktorja. Med izključenimi je tudi Miloš Hočevar, bivši direktor direktorije splošnih poslov v SGB, ker ni poskušal vplivati na komuniste v kreditnem odboru, da ne bi sprejeli sklepov v nasprotju z veljavnimi predpisi in bančnim pravilnikom.

Moralno je za sklepe, sprejete v kreditnem odboru, odgovoren tudi Marjan Urbančič, bivši pomočnik direktorja direktorije splošnih poslov SGB, ki je bil kaznovan z zadnjim opominom pred izključitvijo; Niku Kavčiču, sedanjemu direktorju KBH, pa so izrekli ukor, ker je podpisal kreditno pogodbo, čeprav je kot bančni strokovnjak moral vedeti, da mu je bilo z njo odobreno posojilo s pogoji, ki niso bili v skladu s pravilnikom.

Delo — 5. VII. 1968

● Posledice nezakonitih kreditov

Odborniki občinske skupščine Ljubljana-Center so na svoji večrajšnji seji sprejeli odstop dr. Ivana Cibica, odbornika občinske skupščine in mestnega sveta na položaj predsednika občinskega

BESEDE IN DEJANJA

zbora. Njegov odstop so sprejeli s pripombo, da bodo o zadevi dokončno odločili, ko se bo o njegovem primeru izjasnilo sodišče.

Dr. Ivan Cibic je odstopil zaradi nezakonito pridobljene možnosti za nabavo več kot 200.000 N-din posojila pri bivši Gospodarski banki v Ljubljani.

Dnevnik — 28. VI. 1968

● Kje so brezposelni strokovnjaki?

Pričakovati bi bilo, da bi ob današnjem stanju na vsak razpis delovnih mest prišlo dovolj prošelj, da bi se delovne organizacije celo lahko odločile za najboljše stro-

kovnjake. A glej, ko so se za tak razpis odločili v črnomaljskem Beltu, kjer potrebujejo tri inženirje metalurge in tri strojnike, so zaman čakali na odgovore. Delovna mesta so odprta, sprejeli bi tudi take, ki so pravkar prišli iz šol. Saj morajo končno tudi tisti nekeje dobiti potrebno prakso. Kljub temu niso uspešni!

Delo — 2. VII. 1968

● Za stanovanja borcev niti dinarja kredita...

Predsednik skupščinske komisije je prebral več pism raznih organizacij, ki zahtevajo ostre kazni za vodilne uslužbenke banke. Se posebno zanimivo je bilo pismo Franca Leskoška, ki mu je banka kot predsedniku Zveze združenj borcev odgovorila, da do leta 1970 Zveza ne more dobiti niti dinarja kredita za stanovanja borcev.

Politika — 2. VII. 1968

● Najmočnejša spodbuda

Nezadovoljstvo s sabo in lastnim delom je od zmeraj bila najmočnejša spodbuda za iskanje in akcijo. Ta lastnost je bila nekoč privilegij razmeroma majhnega števila revolucionarjev, ki so svoje življenjsko delo povezovali z veliki cilji socialistične preobrazbe.

Komunist — 28. VI. 1968

● Neverjetno toda resnično

Na prvi pogled izgleda sicer neverjetno, je pa le res: kolektiv beogradske tovarne poljedelskih strojev »Zmaj« išče, in to »nujno«,

● Vedno več uvoženih avtomobilov

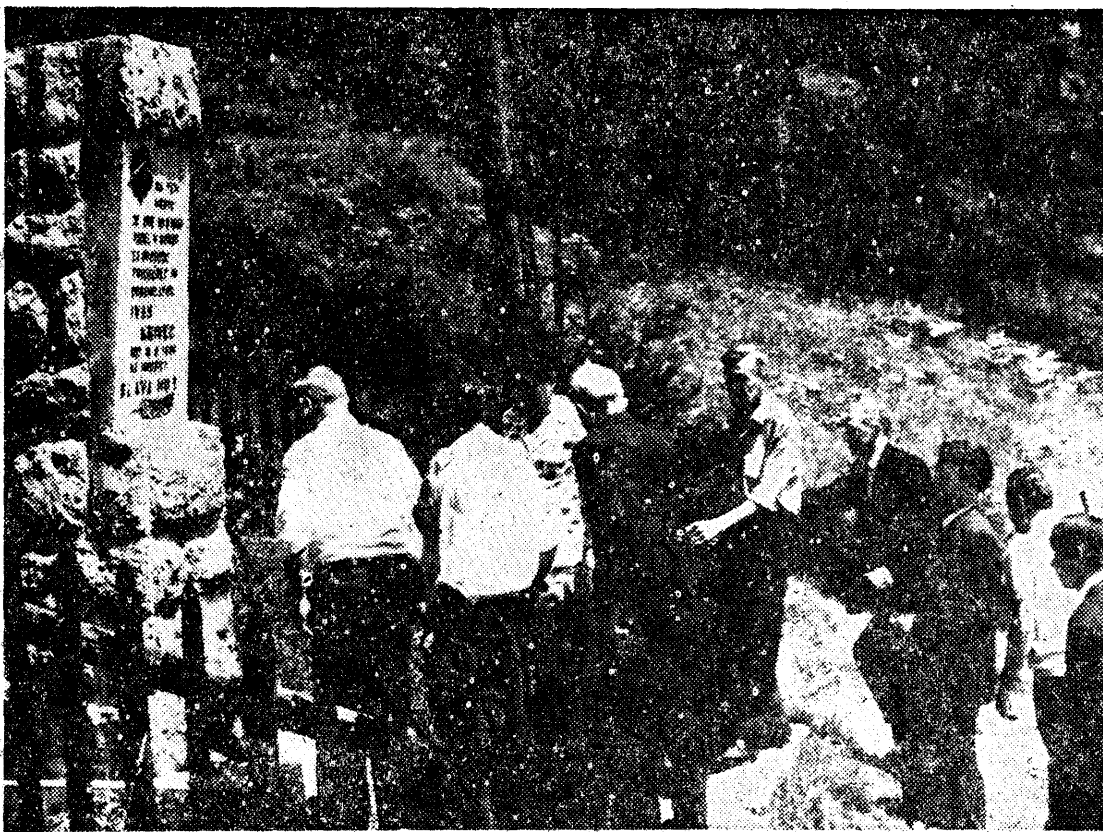
Aprila se je spet povečal zasebni uvoz raznih gospodinskih pripomočkov in drugih industrijskih izdelkov. V prvem tromesečju je bil ta uvoz nekoliko manjši, aprila pa sta se povečala tako zasebni uvoz, kot tudi uvoz prek konsignacijskih skladišč, še posebno veliko je bilo uvoženih osebnih avtomobilov, pralnih strojev, hladilnikov, pa tudi strojev za obrt, komunalna dela in gostinstvo.

Aprila so naši občani kupili 3350 osebnih avtomobilov, kar je za 16% več kot v istem mesecu lani. Nedeljski dnevnik — 30. VI. 1968

● Ključ do uspeha

Krka, novomeška tovarna zdravil je lani dosegla skoraj neverjeten razvoj. Samo podatek, da so bruto produkt povečali v primerjavi s predlanskim letom za 41 odstotkov, dovolj zgovorno govori o uspešnosti tega novomeškega kolektiva. In pri tem so številni zaposleni počeli le za malenkost. Pravilo, da je uspešno gospodarjenje v novomeški »Krki« posledica dobre organizacije in modernizacije proizvodnje.

Dnevnik — 22. VI. 1968



Dva posnetka s proslavljanja letošnjega 4. julija: Minuta tišine pred spomenikom padlim (Podkoren in Jasna pri Kranjski gori)

SODOBNA OBRAMBNA VZGOJA IN LJUDSKA ZAŠČITA

Ženske v ameriški vojski

Letos nameravajo v ameriško vojsko sprejeti še štiri tisoč žensk. V vojaškem ženskem korpusu je sedaj kakih deset tisoč žena, ki službujejo ne le v Združenih državah Amerike, temveč tudi po raznih ameriških oporiščih drugod. Opravljajo trindvajset raznih služb, največ pa jih je na administrativnih poslih, v enotah za zveze in v saniteti.

VOJAŠKA VEDA IN TEHNIKA

Junak z znamke

Sovjetska pošta je v milijonski nakladi izdala znamko z likom mladega vojaka A. E. Uglovskega. S čim si je Uglovski zaslužil to čast?

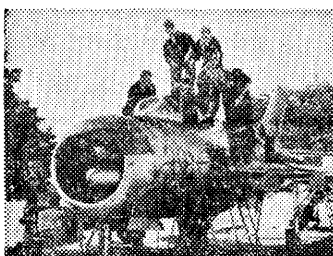


Bilo je decembra 1943. Neka sovjetska topniška enota je imela položaje pri Vitebsku. Nenadoma jo je v bok napadla močnejša skupina nemških tankov. Topničarji so jih sprva uspešno zavračali, toda eden izmed sovražnikovih tankov se je prebil prav do njihovih položajev. Tedaj pa je Uglovski zgrabil dve protitankovski bombi, skočil pred tank in ju potisnil pod sovražnikovo vozilo. Tank je raznesel, z njim vred pa tudi mladega junaka.

Njegovo junaštvo ni bilo pozabljeno. Dodeli so mu naziv heroja Sovjetske zveze, 1966. leta pa so izdali še poštno znamko z njegovim likom.

Vzhodnonemški Mig-19

Na sliki vidimo Mig-19, s katerimi je oborožena tudi vzhodnonemška vojska. To letalo je opremljeno s posebnim radarjem



za usmerjevanje izstrelkov, ima pa naprave, ki mu omogočajo polete tudi ob slabem vremenu. Pod krila mu obesimo štiri izstrelke, ki imajo v svojih konicah radarje. Letalo je težko devet ton, leti pa s hitrostjo kakih 1600 km na uro.

Izreden razvoj mikroelektronike

V zadnjih letih so vojaške elektronske naprave čedalje zamotanejšje. Letalske elektronske naprave so, na primer, v zadnjih dvanajstih letih postale 74-krat bolj komplicirane, pri tem pa se je njihova teža povečala le za 3,8-krat. Nekaj podobnega je tudi z mornariškimi elektronskimi napravami, katerih zamotanost se je v zadnjih dveh desetletjih povečala za 40-krat, cena za 21-krat, moč za 20-krat, teža za 14-krat in prostornina za 12-krat.

Nekateri strokovnjaki trdijo, da bodo radijske naprave letos 1600-krat bolj zamotane, kot so bile pred petnajstimi leti. Od tod izhaja tudi potreba za miniaturizacijo, večjo zanesljivostjo, manjšo porabo energije in nižjo ceno teh naprav.

Britanski protitankovski topovi 105 mm

Na sliki vidimo britanske protitankovske topove 105 mm poleg transportnega letala »belfast«. To so pravzaprav havbice, ki so izredno lahke (1300 kg). Vsaka ima svoj kamion, na katerem je dovolj prostora za celotno moštvo (šest mož) in ustrezno količino granat. Če pa je treba havbico uporabiti za obrambo pred nasprotnikovimi tanki, potem cev spuste skoraj v vodoravno lego in havbica se s tem spremeni v protitankovski top.

IZ KNJIGE »V OGNJU REVOLUCIJE«, KI JO JE IZDALA ZZB NOV KOSOVA IN METOHIJE

Kovači bratstva in enotnosti

DVOBOJ Z ITALIJANSKIM MAREŠALOM

V partizanski odred »Zeleni Ajdini« je spomladi 1942 prišel nov borec, ki so ga v kratkem že vsi vzljubili. To je bil Abdulah Šabani. Znal se je smeati tudi v najhujših trenutkih, pomagati tovarišu celo takrat, ko se sebi ni mogel pomagati in prenašati negotoljubno Saro, kot je bil prenašal bedo Muhadžer mahale in nevarnosti ilegalnega življenja.

Januarja 1943 je njegov odred v Crnojlevu pričakoval italijansko kolono. Abdulah Šabani je dobil nalogo, naj z neke vzpetine varuje tovariše, ki bi morali zaustaviti fašistično kolono. To naj bi bil prvi resnejši ognjeni krst odreda, prvi resnejši izpit njegovih borcev. Abdulah je imel položaj za nekim deblom. Kmalu se je prikazal osební avtomobil, ki se je zaustavil šele potem, ko so ga bili naši začeli obstreljevati. Padli so prvi sovražnikoví vojaki, ranjeni pa so bili trije karabinerji in njihov kapetan.

Takoj zatem so pripeljal še kamioni. Naši rafali so prvi kamion prereševali, z drugih pa so Italijani poskakali ven v zaklone in se začeli braniti. Boj je bil neenak — po orožju in številčnem razmerju. Eden izmed kamionov se je zaustavil pred položajem, kjer je bil Abdulah Šabani. Italijani, ki so bili poskakali iz svojega vozila, so stekli naravnost proti Abdulahu. Ko so se mu približali, je Abdulah skočil na plan in se na kakih dvajset metrov razdalje pred italijanskim marešalom. Ko sta se zagledala, sta hkrati ustrelila drug proti drugemu, nato pa se oba zgrudila mrtva na tla.

OBJETA V SMRT

V drugi polovici 1942. in v začetku 1943. leta se je narodnoosvobodilno gibanje močno razširilo po vsem Kosovu in Metohiji. Okupator je skušal zajeziti gibanje tako, da je uporabljal proti pripadnikom osvobodilnega gibanja in komunistom čedalje ostrejša in brezobzirnejša ukrepa.

Februarja 1943. je bilo sklenjeno, naj se člani biroja okrožnega komiteja razidejo vsak na svojo stran, da bi se tako obvarovali pred sovražnikovimi racijami in hkrati še v drugih krajih razplamteli narodnoosvobodilni boj. Boro Vukmirović in Ramiz Sadiku sta odšla v Djakovico, Pavle Jovičević v Gnjilane, Stanko Burić pa je ostal na Kosovu.

Boro in Ramiz sta se že hotela priključiti odredu, ko sta zvedela, da je v Prizren prišel delegat vrhovnega štaba NOVJ Svetozar Vukmanović-Tempo. Zato sta sklenila, da bosta najprej zavila v Prizren, nato pa šele odšla na Kosovo.

Na pot sta krenila 7. aprila. Na robu mesta ju je čakal avto. Ko pa sta šla mimo neke pekarnice, so ju nepričakovano prepoznali sovražnikovi agenti. Takoj so ju začeli zasledovati. Odjeknili so ostri rafali. Boro se je kljub rani na nogi prebil do pokopališča, toda tam so ga le ujeli. Ramiza pa so prestregli že na nekem bližnjem dvorišču.

Desetega aprila so ju odpeljali proti Prizrenu. Ustavili pa so se že pri vasi Landovici in jima zagrozili, da ju bodo ustrelili, če ne povesta vsega, kar vesta. Tadva tudi tokrat nista hotela ničesar izdati. Sovražnikovi vojaki so nato skušali izdvojiti Ramiza in s tem pokazati prebivalstvu, da so tudi oni za Šiptarje.

»Ne, ostala bova skupaj!« sta vzklíknila oba ujetnika hkrati in zavpila:

»Dol s fašizmom!«

Takoj nato so sovražnikovi rafali pokosili Boro Vukmirovića in Ramiza Sadikuja, ki sta se zgrudila z istimi besedami in istimi mislimi.

UKA IDRIZOV KRUH

V začetku julija 1941 se je z večjo skupino komunistov vračal Mitar Bakić iz Vitomirice v Črno goro. Spremljal ga je Ramiz Sadiku. Vse do vasi Lipe se ni zgodilo nič posebnega. Vodič Selim Džema se je spretno izogibal vsem nevarnostim. Ko pa so prišli pod hribovje, so bili prepričani, da so že na varnem. Zmotili so se. Iz bližnjih gozdov so iznenada odjeknili strelji. Ogenj je postajal čedalje močnejši. Kmalu jih je obklopile več kot sto pastirjev, ki so bili v službi okupatorja.

»Kaj je to?« je nekdo iz skupine skušal govoriti po nem-

ško. Tudi drugi so se začeli oglašati po nemško. Pastirjev pa niso mogli ukaniti.

»Vi niste Nemci, temveč komunisti!« Vzeli so jim orožje, ki so ga naši imeli pri sebi.

»Jih bomo postrelili takoj ali pa šele ob zori?« so se medsebojno dogovarjali stražarji. »Takoj!« so nekateri zahtevali.

»Sklenili ste torej, da nas boste postrelili,« se je mirno in hladnokrvno oglašil Ramiz. »Preden pa boste to storili, vam bom še nekaj povedal.«

Stražarji niso vedeli, kaj naj store: nekateri so bili za takojšnjo ustrelitev, druge pa je peknila radovednost. Po dolgem in hudem prepiru so se le sporazumeli in Ramizu dovolili govoriti.

»Vi nas boste ubili, toda mi se borimo proti vašim in našim sovražnikom,« jim je rekel Ramiz. »Komunisti se bore in trpe zato, da bi vi živeli bolje kot sedaj...«

Ramiz je dolgo govoril. Pastirji, ki so ga pazljivo poslušali, so začeli popuščati.

»Resnico govori,« se je oglašil nekdo iz teme.

»Postreliti jih je treba,« so še vedno vztrajali drugi. Medtem ko so se prepirali, se je Ramizu in njegovim tovarišem približal star pastir, Uka Idriz po imenu, ki je bil tudi oborožen in jim zašepetal:

»Pojdite k moji kolibi!« Pri vratih kolibe je vsakomur izmed njih dal po kosček kruha. Nato se je vrnil k drugim, ki so sklepali o njihovi usodi, in jim dejal:

»Tale ljudje so jedli moj kruh!«

S tem jim je hotel reči, da se jim v skladu z njihovimi običaji ne sme pripetiti nič zalega.

Se isto noč je skupina komunistov odšla v Črno goro, medtem ko se je Ramiz ves vesel, da je uspešno opravil zaupano mu nalogo, vrnil v Peč.

FOTOGRAFIJA Z VPRAŠAJEM?



Julij Sočan — Tomaž Skala, avtor doslej že mnogih objavljenih fotografij v tej rubriki, nam je povedal, da je tudi fotografijo iz 25. številke »TV 15« z dne 25. junija 1968 posnel on, in sicer blizu Čateza na Dolenjskem, ko je bila Tomšičeva brigada na poti proti Gabrovki ali Tihaboju. To je bilo spomladi 1943; podrobnejšega datuma se tovariš Skala ne spominja. Na sliki so domačini iz okolice Čateza, ki gredo k maši ali ob maše. Tovariš Skala pravi, da ima doma še več posnetkov iz tamkajšnjih krajev in če bi domačini želeli, jih je pripravljen obiskati. — Prosimo tudi za pojasnilo današnje fotografije.

Letošnje ofenzive borcev FNO so presenetile Američane ne le z obsežnostjo in usklajenim delovanjem, temveč tudi z izvrstno oborožitvijo južnovietnamskih narodnoosvobodilnih enot.

Nova oborožitev enot FNO

Južnovietnamske narodnoosvobodilne enote so v zadnji ofenzivi imele precej novega orožja. Ameriški viri navajajo, da je največ borcev FNO oboroženih z avtomatsko puško AK-47, s katero je moč izstreliti do 650 nabojev na minuto. Čeprav deluje v primerjavi z ameriško puško M-16 nekoliko počasneje, je njena prednost v tem, da je z njo lažje ravnati in jo vzdrževati, pa tudi zanesljivejša je.

Ročni metalec RPG-2 kal. 40 mm je tudi zelo priljubljeno protitankovsko orožje, ki ga mnogo uporabljajo. Kljub temu pa so ga deloma že nadomestili z novim in precej učinkovitejšim metalcem RPG-7 (prvi prebija 15 do 17, drugi pa do 30 centimetrov debelo jekleno ploščo).

Najpomembnejša novost so nedvomno metalci raket raznih kalibrov in tanki. Enote FNO so razen že znanih metalcev raket 140 mm v tej ofenzivi uporabljale tudi metalec 122 in 107 mm. Vsi ti metalci so prilagojeni vietnamskim razmeram. V običajnih okoliščinah so to večernji metalci, toda v Vietnamu je vsaka cev posebej pritrjena na osnovo, ki jo je mogoče v srednjem delu po želji dvigati ali spuščati. Borci FNO znajo te metalece raket uporabljati silno spretno. Običajno jih že ponoči prinesejo na položaj in tam napravijo majhne rampe. Z ročnim mehanizmom dajo metalcu ustrezen naklonski kot v skladu z oddalje-

nostjo cilja. Bili so primeri, ko so proti enemu samemu oporišču (letališču) namerili do sto cevi (za vsako cev potrebujejo po dva ali tri borce). Raketne izstrelke iz zaklona posamič ali hkrati. Na istem položaju ostane največ tri minute. V tem času izstrelke po dve ali tri raketke, nato pa gredo na nove položaje ali pa se prikrilo umaknejo na zborna mesta.

Uporaba metalcev raket je zelo pomembna, saj raketke lete dlje in so učinkovitejše kot pa klasične mine. (Metalec 140 mm meče raketke devet kilometrov daleč, medtem ko imajo metalci raket 120 in 107 mm celo deset kilometrov doseg.) Metalci z manjšimi kalibri so gibljivejši in je z njimi mogoče lažje manevrirati. Tako na primer je raketa 140 mm težka enaintrideset, raketa 107 mm pa le dvanajst kilogramov.

V boju za Ke San oziroma v napadu na taborišče specialnih enot ZDA v Lang Veju, ki leži zahodno od Ke Sana, so uporabili tudi devet tankov. Enota, ki je bila obklopljena oporišče Ke San, je imela — sodeč po nekaterih podatkih — celo tankovsko četo. Tanke pa so uporabljali tudi na območju severozahodno od Saigona in pri Hueju. Američani trdijo, da so bili to sovjetski tanki. Časopis »Stars and Stripes« z dne 27. 2. 1968 pa navaja celo tip teh tankov. To naj bi bil tank PT-76, ki je kot amfibijsko vozilo namenjen predvsem za izvidniške naloge. V vietnam-

skih okoliščinah je precej boljši od srednjih tankov, kot je tudi ameriški tank M-60.

V tej ofenzivi so enote FNO uporabljale tudi zaplenjene tanke, pa tudi tanke enot saigonskega režima, ki so že v začetku ofenzive prešli na stran FNO. Osvobodilne sile so sporočile, da so na območju Hueja zaplenile osem tankov. Kljub temu pa sile FNO nimajo možnosti, da bi v večjem obsegu uporabljale tanke. To pa zaradi pomanjkanja cest in popolne sovražnikove premoči v zraku.

Enote FNO pa so v tej ofenzivi zelo pogosto uporabljale tudi minomete 60, 82 in 120 mm, pa tudi — po ameriških podatkih — topove 76 do 172 mm (južno od demilitarizirane cone). Zanimivo je, da so enote FNO, če so se premetile kam drugam, oborožitev prenašale na hrbtu, biciklih, kolesljih, vozovih in slonih, v nekaterih primerih pa s kamioni.

S KAKŠNIMI RAKETAMI OBSTRELJUJEJO SAIGON

Ameriški obveščevalni krogi zatrjujejo, da vietkongovci raketke, s katerimi obstreljujejo Saigon, dovažajo s čolni iz skladišč, ki jih imajo menda v Kambodži. Dovažajo da jih pončijo in po skrivnih vodnih poteh skozi džunglo. V vsak čoln nalože po štiri do pet raket. Ko čolni pripeljejo na cilj, jih potopijo z raketami vred, ki pa so v nepredvidnih posodah in jim

voda ne more škodovati. Tako raketke čakajo na rečnem dnu, da pridejo ponje in jih uporabijo.

Kako pa raketke spravijo v Kambodžo? Ameriška obveščevalna služba je iz izjav ujetnikov in iz drugih virov zvedela, da raketke — predvsem gre za tiste s kalibrom 122 mm — najprej s kamioni prepeljejo iz Severnega Vietnama v Laos, od tod pa v Kambodžo, kjer jih hranijo v posebnih skladiščih v neposredni bližini meje z Južnim Vietnamom. Američani trdijo, da po mnogih rekah, ki iz Kambodže tečejo proti Saigonu, na stotine čolnov prevažajo iz Kambodže riž, orožje in druge potrebščine za narodnoosvobodilno vojsko. Čolne je silno težavno odkriti, ker so na poti predvsem ponoči.

Toda vlada Kambodže, ki želi ostati nevtralna, nenehno zatrjuje, da se južnovietnamske narodnoosvobodilne sile ne oskrbujejo prek njenega ozemlja.

Prevoz s čolni je olajšan prav sedaj, ko so po deževnem obdobju potoki in reke narasli. Zato tudi enotam, ki oblegajo Saigon, ne primanjkuje raket. Kadarkoli jih potrebujejo, izvečejo z rečnega dna posode z raketami, jih odpeljejo na položaj pred južnovietnamsko prestolnico in obstreljujejo ameriške in vladne enote v mestu. Učinek teh raket, ki so sestavljene iz treh delov, je zelo velik, saj so raketke 122 mm težke več kot sto kilogramov.

LEKCIJA ZA LEVICO

Valéry Giscard d'Estaing, bivši de Gaullov finančni minister, zdaj pa vodja neodvisnih republikancev (RI), je nekoč rekel o razmerah v francoski nacionalni skupščini: »V neresnični svetlobi pod to kupolo pozabljamo na resničnost.«

Rezultati zadnjih parlamentarnih volitev v Franciji, ki so hud udarec in lekcija za levico, govore, da je imel politik z desne strani prav — in v tem primeru drži to bolj za levico kot za desnico. Po razburjivih dogodkih v maju letos, ko je stavaloko okoli deset milijonov Francozov, ko so se študentje v Parizu bojevali s policijo na barikadah, ko je vse kazalo, da bo degolizem prav ob svoji desetletnici (alžirskega puča, ki je de Gaulle pripeljal na oblast) propadel, po krizi in praveci revoluciji so bile volitve in na njih je desnica tako zanesljivo zmaga, da bodo levičarske stranke morale korenito spremeniti svojo politiko, če se bodo hotele trdneje obdržati v opoziciji.

Ze ob nemirih in stankah je bilo čutiti, da francoski delavski razred nima pravega voditelja: osrednji sindikalni organizaciji se nista vedno ujeli v svojih stališčih, različna so bila tudi stališča Komunistične partije (P. C.), federacije demokratične socialistične levice (F. G. D. S.) in enotne socialistične stranke (P. S. U.). Zahteve delavcev so bile le polovično uslišane, nenotna levica je izgubila bitko, režim se je utrnil in volitve so razmere samo še potrdile.



Ze prva runda volitev je pokazala, da bodo zmagali degolisti, ki so svojo stranko naglo preimenovali iz Demokratične unije za V. republiko v Unijo za obrambo republike. Druga runda je bila hud poraz levice in velika zmaga desnice.

Komunistična partija Francije je imela doslej v parlamentu 71 sedežev in na volitvah je predlagala 470 kandidatov, več kot degolisti. Toda KPF je dobila samo 34 sedežev v parlamentu. Tolikšnega poraza komunisti gotovo niso pričakovali, saj je generalni sekretar KPF še nekaj dni pred volitvami govoril: »Vedeti morate, da je levica pripravljena prevzeti oblast.«

Najmočnejša opozicijska stranka F. D. G. S., ki jo vodi François Mitterrand, je imela v stari skupščini 120 sedežev. Postavila je 410 kandidatov, toda dobila je le 57 sedežev (v prvi rundi celo nobenega!). Tudi hud poraz za stranko in politika, ki bi bil na zadnjih predsedniških volitvah malodane premagal de Gaulle in ki je bil pripravljen postati novi vodja Francije.

Tretja opozicijska stranka P. S. U., ki jo vodi nekdanji premier Pierre Mendès-France, je imela v starem parlamentu samo tri sedeže, postavila pa je 316 kandidatov. Dobila ni niti enega sedeža in poražen je bil celo sam Mendès-France, človek, ki je predrl indokitski čir nekaj let prej, preden je nekaj podobnega storil de Gaulle z Alžirijo. Uglečni politik, ki je bil že nekaj časa skorajda pozabljen, si je v nemirnem maju spet pridobil naklonjenost — tako mladih kot starih — vendar so si volivci v zadnjem trenutku premislili. Pri vsem tem pa so govorili, da bi Mendès-France v primeru zmage levice še najprej postal ministrski predsednik: prej kot na primer François Mitterrand in Waldeck Rochet.

Glasove so izgubili tudi centristi iz stranke za napredek in moderno demokracijo Jacquesa Duhamela. V starem parlamentu so imeli 42 sedežev, postavili so 255 kandidatov in dobili komaj 29 sedežev.

Vse te glasove so pobrali desničarji. Predvsem degolisti oz. Unija za obrambo republike, katere vodja je Georges Pompidou. V starem parlamentu so imeli degolisti 199 sedežev, se pravi komaj pet več kot tri levičarske stranke skupaj. Na volitvah niso postavili tako veliko kandidatov kot nasprotniki: »komaj« 408, toda dobili so 294 sedežev. Podobno je uspel tudi Valéry Giscard d'Estaing s svojimi Neodvisnimi republikanci. V starem parlamentu so imeli 43 sedežev, na volitvah so postavili 120 kandidatov in dobili kar 63 sedežev.

Tako ima vlada skupaj z zavezniki 357 od 487 sedežev v parlamentu: tolikšne vladne večine ni bilo v Franciji že od starega Clemenceauja. V predvolivni kampanji so degolisti poudarjali, da se bodo bojevali proti anarhiji, da razumejo tako delavce kot mladino, črnili so komuniste, da se hočejo polastiti oblasti in zapeljati deželo v anarhijo, na plakatih pa so bili tudi takšni podatki: v IV. republiki je imela Francija 22 vlad, v V. republiki pa komaj dve, in še ti sta bili obe degolistični, s skoraj istimi ministri ter ministrskima predsednikoma Debréjem in Pompidoujem.

Kako je mogoče, da je Francija tako glasovala, ko pa je imela v maju pravico revolucije? Menijo, da se je marsikateri Francoz — predvsem pa buržoazija — prestrašil nemirov, stavk, stisk, gospodarskih težav v prihodnosti. Zato je glasoval za predstavnike režima. V prvi rundi se je že pokazalo, kam se nagiba jeziček na tehtnici, zato so Francozi v drugi rundi kratko in malo oddali glasove za degoliste in Neodvisne republikance.

Zmaga pa le ni tolikšna, ker je treba upoštevati volivni sistem. Parlamentarne volitve potekajo po načelu številne, ne pa odstotne večine, se pravi, da zmaga tisti, ki dobi le nekaj glasov več, pa čeprav gre za milijone. Zanimivo je, da so degolisti dobili v prvi rundi nekaj več kot 10,5 milijona glasov, opozicija pa nekaj nad 9 milijonov glasov. Tudi v drugi rundi razlika ni bila tako velika, znašala je komaj 600.000 glasov v korist degolistov. Najboljše primeri žrtve takšnega volivnega sistema je poraz Mendès-Francea v Grenoblu. Njegov nasprotnik degolist Jeanney je pri 60.000 oddanih glasovih dobil le 132 glasov več in zmagal...

Drug razlog za takšne volivne rezultate je nejasen program levice in njena neenotnost. Po neuspehu v drugi rundi so se vodstva treh levih strank sporazumela o enotnem nastopu, toda bilo je že prepozno. Tudi ta dogovor je bil bolj formalen kot stvaren. Predstavniki komunistične partije so zahtevali enotnost, češ naj dežela ve, da je levica pripravljena prevzeti oblast. Mitterrand je govoril, da KPF hoče skupaj z Generalno konfederacijo dela (sindikati) prevzeti vse v svoje roke in edina predstavljati levico. Socialist Mollet je opozarjal, da bi v najboljšem primeru levica postala francoski Harold Wilson, v najslabšem pa bi »pripravila praški udar« itd. Medtem pa je bila kampanja degolistov enotna, v Francozih je zbudila up na ureditev problemov — in tako so se volivci tudi odločili.

Vlada, ki jo čakajo veliki problemi, predvsem pa gospodarski, saj je Francija v štirih tednih stavk imela nad devet milijard dolarjev izgube, bo vendarle morala upoštevati hotenja oslabilne levice, zakaj zaveda se, da je dobila precej glasov tistih volivcev, ki so doslej glasovali proti degolistom. Zato bo morala upoštevati tudi njihove zahteve, se pravi kljub močni večini v parlamentu bo morala poslušati želje in hotenja opozicije. Opozicija pa bo morala čimprej korenito spremeniti vsebino svojega boja.

STANE IVANČ



KULTURA IN PROSVETA

Na Skalnici muzej Soške fronte

Goriški muzej in Zavod za spomeniško varstvo v Novi Gorici, ob njih pa še občinska skupščina, Goriška turistična zveza in številne druge ustanove, si že dalj časa prizadevajo, da bi uredili muzej soške fronte na Sveti gori (Skalnici), ki je znana iz bojev I. svetovne vojne v letih 1915–1918.

Arhitekt Janez Suhadolc je do maja letos izdelal idejni projekt, ki je prav sedaj v Novi Gorici v središču pozornosti. Direktor Goriškega muzeja tovariš Branko Marušič pomen in namen tega muzeja takole utemeljuje:

»Zamisel muzeja (muzejske zbirke) soške fronte na Skalnici (Sveti gori) nad Novo Gorico je vzniknila predvsem iz dvojnega spoznanja. Gre za dejanje kulturnega pomena, za muzejsko zbirko splošno slovenskega in sploh obsega, za obdelavo zgodovinske in muzejske snovi, ki se je pri nas še nismo lotili v zadostni meri ali pa smo jo celo neupravičeno zanemarjali. Ob tem spoznanju se zamilis v enaki meri pridružuje turistična pomembnost, saj bo muzej s svojimi prikazi predočiti obiskovalcu potek bojev na soškem bojišču prav na kraju, ki je bil središče najhujših bojev, ter je hkrati zaradi svoje dominantne lege (nadmorska višina 682 m) odlična razgledna točka za dober del Posočja.

Ce se znova povrnemo h kulturnemu pomenu muzeja, moramo še enkrat poudariti, da prva svetovna vojna z vsem svojim potekom in posledicami še ni predstavljena v nobenem slovenskem muzeju; enako velja za soško fronto, ki predstavlja najbolj neposredno vključitev slovenskega prostora in človeka (vojaška in civilista) v spopadu svetovnih imperialističnih sil pred pol stoletja. Z objektivnim prikazom razmer in z željo, ki mora vsakozl prevečati misel, da se »kravave poljan« ne bi več ponavljale, naj bi muzej izrazil v vsečloveški apel za mir. Zavoljo tega se mora razlikovati od že znanih oblik takih zbirk. Tudi ne more obiti posredne ali neposredne udeležbe Slovencev in slovenskega ozemlja ter slovenske politične miselnosti, ki se je ob teh bojih porajala.

Muzej na Skalnici mora biti poleg vsega ostalega tudi primerna dolžitev množici pripadnikov različnih narodov. Borili so se za cilje, ki jih mora ves miraljubni svet odklanjati tudi danes, ko v dogajanjih izpred pol stoletja obsoja človeško podivjanost in stremi, da se taki zgodovinski primeri ne bi več ponavljali.

Arhitekt si je zamislil ureditev dveh dosluženih objektov (romarskega doma in kapele ob njem) tako, da bi odstranili vse notranje stene in stropne ter s tem na zaprtem prostoru dobili površino 300 kv. metrov, v kateri bi bil muzejski eksponat smiselno razporejen. Obiskovalce bi si ogledoval muzej tako, da bi se sprehodil po visokih mostičnih brvoh, s katerimi bi bila preprečena vsa prostornina stavbe

— muzeja. Vsebinsko bo podeljena na dva dela: dokumentarni in emotivni.

Dokumentarni del bo razporejen v posebnih predelih (enkliavih) ob stenah. Tu bi bila znanstveno obdelana prva svetovna vojna, soška fronta in Skalnica posebej. Tu bi bili razstavljeni statistični podatki, zemljevidi, grafikon, poteki bitk in podobno gradivo. Emotivni del želi obiskovalcu predočiti odurnost in nesmisel vojne. Večje število istih ali podobnih predmetov bo razporejenih v prostoru muzeja (orožje, vojaška oprema, prestreljene čelade, imena in slike padlih, pisma in listine ter podobni vojaški predmeti). Vse to bo razstavljeno in razporejeno v več nadstropjih, med katerimi se bo sprehodil obiskovalec in podživiljal zgubljeno usodo vojakov v tistih letih...

Taka zamisel ureditve muzejske zbirke je novost. Namesto številnih razstavnih prostorov, v katerih so razporejeni razni predmeti in dokumenti, bo tu en sam velik prostor, ki ga bo obiskovalec zajel z

enim samim pogledom. Taka ureditev muzejske zbirke bo delovala impresivno in zelo učinkovito.

Ljudje, ki se poklicno bavijo s predstavljanjem in razstavljanjem muzejskih zbirk, so rešitev arhitekta Suhadolca sprejeli ne le kot izredno zanimivo, pač pa tudi kot funkcionalno in se zavzeli, da se po tej ideji uredi muzejska zbirka soške fronte na Skalnici.

Ko bo letos konec julija ali v začetku avgusta začela redno obratovati nova žičnica na Sveto goro (Skalnico), bo ideja o ureditvi takega muzeja imela že povsem konkretne oblike in ne bo daleč dan, ko se bodo tudi za to začela gradbena in druga dela. Goriški muzej je že doslej zbral precej gradiva za ta muzej. Zbiranje in iskanje pa bo še pospešilo, ko bodo stekla druga dela, ki naj že v bližnji prihodnosti realizirajo to lepo in koristno zamisel.

Sveta gora (Skalnica) je že sedaj, ko sta na njej le cerkev in gostišče, zelo obiskana. Zaradi izredne lege ima čudovit razgled na morje, furiansko nižino, Dolomite in na

Alpe. Z ureditvijo tako zanimivega objekta kot bo muzej soške fronte, bo kraj turistično veliko pridobil, saj bo objekt privabil številne obiskovalce še drugih narodnosti, ki so se v prvi svetovni vojni tu borili: Hrvate, Madžare, Čeha, Avstrijce, Nemce, Italijane, Francoze, Russe in celo Američane. Posočje z osrednjim objektom Skalnice bo na ta način postalo mednarodni spomenik in opomin človeštvu. Muzej na Skalnici bo učil in opozarjal, kako nesmiselna, kako krivična je vojna za človeka posameznika in za narode. S tem objektom se bo naše Posočje uvrstilo med najglasnejše klicarje miru vsaj v Evropi in bo s tem dokumentirano izpričevalo humanistično poslanstvo ljudi, ki tu živijo.

Stroški za ureditev objektov, ki bi znašali po predračunu nekaj nad 18 milijonov S-din, so skrajno nizki v primeri s pomenom in vlogo, ki bi jo tako urejena muzejska zbirka imela. Bila bi pojem sodobno urejenega muzeja, ki bi nekaj pomenil vsaj v Srednji Evropi!

Ciril Zupane

Stalna razstava partizanske glasbe

V počastitev dneva borca je idrijski muzej 4. julija odprl v svojih prostorih v idrijskem gradu stalno razstavo partizanske glasbe in grafike.

Svečani otvoritvi sta poleg Idričjanov ter znanih političnih in kulturnih delavcev prisostvovala tudi namestnik republiškega sekretarja za kulturo in prosveto Boris Lipužič in sekretar komisije za tradicije NOV pri Zvezi združenj borcev NOV Slovenije Milko Stofa. Ravnatelj muzeja Srečko Logar se je ob tej priložnosti zahvalil vsem, ki so sodelovali pri tej razstavi, še posebno pa predsedstvu Zveze združenj borcev NOV Slove-

nije in Muzeja ljudske revolucije iz Ljubljane. Matija Zgajnar iz Muzeja ljudske revolucije v Ljubljani pa je spregovoril o pomenu in vrednosti te razstave, ki je prva te vrste v Sloveniji.

Predmete, ki jih razstavljajo, so zbrali na območju Slovenije, največ pa jih je iz Slovenskega Primorja. Pred obiskovalci se nizajo originalni dokumenti in slikovno gradivo, najlepše partizanske pesmi pa so s kratkimi poljskimi posneti na magnetofonskem traku. Ogled razstave nudi sicer bežen a vendar celovit pregled razvoja te edinstvene partizanske umetnosti, ki je

prikazana od prvih začetkov partizanskih pesmi do zadnjih nastopov partizanskih zborov po osvoboditvi. Častno mesto v muzeju je dobila tudi partizanska grafika. Na razstavi je zastopanih 13 partizanskih grafikov.

Z ureditvijo teh razstavnih prostorov postaja Idrija eno najbolj pomembnih središč v gojitvi partizanskih tradicij, predvsem zato, ker leži med dvema najvažnejšima dobro ohranjenima partizanskima objektoma, bolnišnico »Franjo« pri Cerknem in partizansko tiskarno »Slovenijo« na Vojskem.

MATEJ BRUS

Filmske novice

Veliki poljski film o Berlinu

Poljski filmski delavci bodo posneli veličastno epopejo o bitki za Berlin, ki je bila leta 1945. Po pisarju varšavskega lista bo v tem filmu, ki je zasnovan na spominih še živih prič in verodostojnih dokumentih, sodelovalo 100 igralcev in 3000 stativov. Film, ki bo trajal štiri ure, bodo v sodelovanju z vzhodnonemškimi filmskimi podjetjema snemali na Poljskem in v Berlinu.

TOMŠIČEVCI!

V torek, 16. julija t. l., praznujemo 26. obletnico ustanovitve brigade. V ta namen se zberemo ob 11. uri v kasarni v Šentvidu.

Vabljeni!

1500 NAGRAD

Novo veliko nagradno varčevanje za vlagatelje vseh vrst vezanih hranilnih vlog pri Kreditni banki Celje in njenih poslovnih enotah ter 111 poštah na njenem področju ● Vrednost nagrad nad 8.000.000 starih dinarjev. ● Žrebanje v Slovenski Bistrici v mesecu novembru 1968

KREDITNA BANKA CELJE

SPB CELJE 00122

Marica Kuštrin-Slavica v krempeljih rablja in mučitelja

Dne 3. aprila bo petindvajset let, ko je na Logaršče nad Baško grapo pridrvel s skupino kvesturinov iz Trsta zloglasni »ločinec in mučitelj partizanov, aktivistov in terencev Gaetano Collotti. Vsak pošten Slovenec, Hrvat ali Italijan se še po četrstoletni zdrzne, kadar sliši to ime.

Sedež fašistične kvesture v ulici Bellosguardo poznajo številni preživeli partizani in aktivisti kot najhujšo mučilnico. Med pomočniki Collottija sta bila poznana dva kvesturina,

Mirka Jeklina-Stojana nosila obvestila in drugo pošto na Sentviškogorsko planoto.

Pisalni stroj, na katerem so bile natipkane pozivnice, je imel eno črko nagnjeno postrani. Ko so karabinjerji dobili v roke te pozivnice — izročali so jih starši sinov, ki so odšli v partizane z izgovorom, da so jih pustili partizani, ko so s silo odpeljali sinove — so jih verjetno poslali na vpogled kvesturi. Po natančnem poizvedovanju je kvestura prišla na sled in ugotovila, da je pozivnice tipkal njen mož.

Dne 3. aprila 1943 je Collotti s skupino petih kvesturinov prišel na Most na Soči. Njegov namen je bil prijeti »partizanski mobilizacijski štab«. Namera mu je sploščala. Andreja ni bilo v uradu. Zato je z vso naglico zdrvel na Logaršče. Ze na poti je aretiriral ženo Marico, ki je z Mosta nesla važno pošto. Peljal jo je na njen rojstni dom v Rakovec. Takoj po prihodu v Rakovec je Collotti zahteval od vojaške postojanke na Kneži večje število vojakov za pomoč, ker so prišli na teren »ribelov«. Ko so kvesturini začeli preiskovati hišo, je Marica izrabila trenutek njihove nepazljivosti, sezula čevlje in vrgla v štedilnik prineseno pošto, da je zgorela.

Ker pri preiskavi niso našli ničesar, je Collotti zavijal rokave in se pripravil za mučenje. Marico so privezali na mizo. Oblivali so jo najprej z mrzlo vodo, nato pa začeli pretepali. Collotti je hotel zvedeti, kje je skrit pisalni stroj, kje je njen mož in kje so partizani. Marica

je na vsa vprašanja odgovarjala, da ne ve. Mučitelji so spoznali, da s tem ne bodo dosegli svojega namena. Pustili so jo napol nezavestno in odšli iz sobe. Kmalu je vstopil karabinjer in dejal:

»Povejte kar veste, ker vas bodo sicer ubili.«

Medtem je iz Gorice prišla svakinja Stefanija s pisarniškim papirjem. Collotti je takoj spoznal, da je začel na pravem mestu. Dva otroka in Maričino sestro Pavlo je ukazal zapreti v stransko sobo, da ne bi slišali krikov mučenih. Tudi svakinjo so privezali na mizo in s pretepanjem skušali dobiti priznanje. Ker tudi pri njej niso nič dosegli, je Collotti ukazal, naj jo dobro zastražijo, nato pa so odšli na dom Maričine svakinje. Preiskali so vso hišo, vendar nis onič dobili. Znesli so se nad služkinjo Izabelo Kokošar in jo pretepli do onemoglosti. V Rakovec so se vrnili ob 11. uri ponoči. Vojaki, ki so prišli na poziv Collottija, so Marici in svakinji morali pomagati, da sta se oblekli.

Medtem je v sobo prišla Maričina 8-letna hčerka Majda. Ko je zagledala pretepano in onemoglo mater, je pokleknila pred Collottija in ga z dvignjenimi rokami prosila, naj pusti mamo domov. Collottija ni ganila niti prošnja otroka in je odgovoril, da bo mamo odpeljal v zapor, ker je hudobna.

Vojaki so morali obe odnesti v avtomobil, ker sami nista mogli hoditi. Skupaj z njima so potem odpeljali v Trst tudi Izabelo Kokošar in še štiri moške, ki so jih bili aretirali med potjo.

V Trstu so bile vse tri zaprte v Coroneu, nato so jih odpeljali v Gradiško in znova nazaj v Trst. Dne 23. maja 1943 so Marico in svakinjo Stefanijo peljali na »zaslišanje«. Dopoldne so obe pretepali in mučili v uradu v ulici Bellosguardo. Naj o tem mučenju pripoveduje Marica sama:

»Ker nisem nič priznala, je Collotti začel kričati: Boš pa priznala na kišti. Popoldne so me odnesli v klet, ker sama nisem več mogla hoditi. Slekli so me in z verigami priklenili na kišto. Dve uri so me pretepali in brcali z okovanimi čevlji. Povedala in priznala nisem nič. Ko so me po dveh urah odvezali, sem kot mrtva obležala na tleh. Na nekaterih delih telesa je bilo meso pretolčeno do kosti.

Prav tako pogumno je mučenje prenesla svakinja Stefanija. Nobena ni nič priznala. Collotti je po mučenju dejal:

»Prav, ker nočeš nič priznati, te bom poslal pod Rim, tam te bodo že ubili!«

Okrog 6. junija 1943 so me odpeljali v Frosinone pod Rimom, kjer sem bila do zloma Italije. Po kapitulaciji fašizma sem prišla domov in takoj prevzela delo v organizaciji. Sledove takratnega mučenja pa še danes nosim na svojem telesu.

Pisatelj Ivan Tavčar je neke zapisal, da slovensko ženo in mater še vedno premalo cenimo in spoštujemo. Tako bi lahko zapisali danes o vseh naših partizankah in aktivistkah. Marica Kuštrin-Slavica dela že vseh 25 let po osvoboditvi v raznih organizacijah. P. A. — Ogarev

SAP LJUBLJANA — oddelek za turizem

TITOVA 38 — LJUBLJANA
tel. 315-342 in 314-922

prireja izlete v

GONARS — VISCO — RENICCI

od 7. do 9. septembra 1968.
Rok prijav 10. avgust 1968.

RAB — tovariško srečanje

7. in 8. septembra 1968.
Rok prijav 10. avgust 1968.

Zahtevajte programe in informacije v naših poslovalnicah.



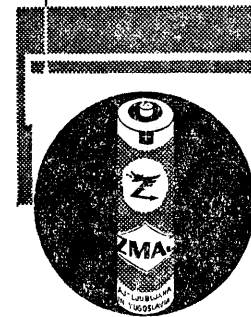
Kombinat »MLINOTEST« Ajdovščina

Izdeluje prvovrstne testenine, jajčne in navadne, v zelo širokem asortimentu

Potrošniki — prepričajte se o izredno dobri kvaliteti naših testenin.

ZA VAŠ
TRANZISTOR
GRE!

BATERIJE
za tranzistorje



- specialno za transistorje nova baterija SUPER PL po angleški licenci VIDOR
- 50 % daljša življenjska doba
- plastična prevleka onemogoča izločanje kisline
- izredno natančne mere
- elektronska kontrola kvalitete



TOVARNA BATERIJ
ZMAJ
LJUBLJANA

SPOMENIK NA SUTJESKI

Arhitekt Ranko Radović, kipar Miodrag Živković in zgodovinar Dušan Plenča so se lotili zahtevnega načrta: v kamnu, betonu in barvah simbolizirati bitko na Sutjeski.

Nedaleč od sedanjega informativnega centra bodo zgradili spominsko stavbo brez zidov, iz samih streh različnih oblik in velikosti, ki jih bodo ponoči osvetljevale neonske svetilke.

Tako se bo stavba kazala gledalcu, kot bi plavala na oblaku svetlobe. V notranjosti, podobni prazni školjki, bo prostor za razne slike in kipe o bitki na Sutjeski. S stropa pa bodo visele svetilke v obliki kapnikov.

Blizu kostnice, kjer počivajo posmrtni ostanki nad 5000 padlih ali ubitih, bo spomenik iz belega kamna. Sestavljen bo iz dveh masivnih blokov, postavljenih pokončno. Na notranji strani bo upodobljena partizanska kolona, ki se prebija iz obroča. Višina blokov pa bo enaka petnadstropni hiši.

Pred spomenikom bo večja ploščad za razna zborovanja, za njim pa manjša. Na tej bodo na kamnitih podstavkih v obliki puščic imena enot, ki so sodelovale v bitki. Smer pasov pa bo enaka smeri proboja teh enot.

Zvezna skupščina je že izglasovala milijardo in dvesto milijonov starih dinarjev za gradnjo spomenika.



prava Golijata, ki sta pomagala pri vsakem mučenju, da bi žrtev »pela«.

»Ti faremo cantare«, pel boš, to je bilo geslo teh mučiteljev. Na »kišti« v temnici so ti rabljali pretepali naše ljudi od nezvesti. Večkrat so s »kište« odvezali že mrtvega aktivista. Ni ga preživelega partizana ali aktivista, ki je šel skozi roke teh mučiteljev, da ne bi nosil znakov mučenja na svojem telesu.

Ena takih preživelih žrtev Collottijeve mučilnice je tudi Marica Kuštrin-Slavica z Rakovca nad Baško grapo. Danes živi s svojim drugim možem v Tolminu. Skromna, mirna in prijazna je, kadar jo srečujemo. Ko nam je pripovedovala, kako je Collotti mučil njo in še dve tovarišici, je pripomnila: »Zdi se mi, da vse preveč govorim o sebi.«

Marica Kuštrin je pred začetkom borbe živela s svojim možem Andrejem Kuštrinom na Mostu na Soči. Mož je bil zaposlen na takratni občini. Med prvo svetovno vojno je bil ujetnik v Rusiji in je s seboj prinesel dediščino oktobrske revolucije. Razumljivo, da je že ob prvih glasovih oboroženega upora spoznal, kje je njegovo mesto.

Leta 1942 je sprejel nalogo tipkanja pozivnic za partizane. To je bila zelo tvegana naloga, saj so te pozivnice razširjali po vseh vaseh Sentviškogorske planote, v Baško grapo in na Cerkljansko. Žena Marica je že poleti 1942 postala partizanska kurirka. Z Mosta na Soči je od

VPRAŠANJE: Doma ste iz Bele krajine, kjer ste bili pred vojno izkoriščan hlapec. V NOV ste vstopili leta 1943, pred 9. 9., in ste bili do konca vojne v X. brigadi. Ranjeni ste bili v levo ramo in posledice tega čutite še danes. Ste 30-odstotni invalid, lani avgusta pa ste zboleli za revmo oziroma išiasom v roki, v katero ste bili ranjeni. Zaposleni ste v to-

let, da ste 30-odstotni vojaški vojni invalid in da imate priznano udeležbo v NOV pred 9. 9. 1943. Niste pa pojasnili, koliko let pokojninske dobe imate vsega skupaj.

Naj vam zato pojasnim pogoje za upokojitve. Za upokojitve borcev NOV izpred 9. 9. 1943 zadošča starost 55 let in najmanj 20 let pokojninske dobe. Ker še niste to-

PRAVNA POSVETOVALNICA

imate pa po določbah 70. člena zakona o pokojninskem zavarovanju možnost zaprositi za tako pokojnino.

Kolikor ne izpolnujete pogojev za starostno pokojnino

nost uveljavljati pravico do poklicne rehabilitacije. To pa v primeru, če postanejo invalidi III. skupine in preden dosežejo starost 45 let (moški) oz. 40 let (ženske). Izjemoma

Invalid ne zmore težkega dela pri stroju

varni, kjer morate opravljati težko delo. Takega dela pa ne zmorete. V podjetju vam pravijo, da so vsa lažja delovna mesta že zasedena z delovnimi invalidi in vas silijo k težkemu delu. Zato prosite za nasvet, kam naj bi se obrnili, da bi si olajšali svoje skromno življenje. V zdravilišče vas ne dajo, lažjega dela za vas ni, kaj naj storite?

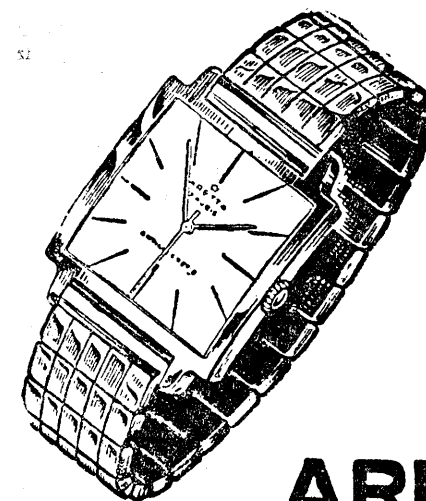
ODGOVOR: Škoda, da niste v pismu navedli vseh podatkov, na kar sicer vedno opozarjamo vse tiste, ki se obračajo na nas. Tako lahko samo ugotavljamo, da ste stari 43

liko stari, to ne pride v poštev. Ne glede na starost pa se lahko upokojite borci NOV, ki imajo 35 let pokojninske dobe. Če imate torej toliko let pokojninske dobe, bi se lahko upokojili, vendar pa o tem dvomimo. Eventualno pride v poštev izjemna starostna upokojitve po 3. odstavku člena 70, kar pa vam lahko odobri samo posebna republiška komisija. Ta tako izjemno upokojitve prizna, če zahteva to zdravstveno stanje prosilca in če spozna, da je glede na to upokojitve potrebna. Seveda so kriteriji te komisije strogi,

in vam tudi ne bi bila priznana izjemna starostna pokojnina imate možnost zaprositi za invalidsko upokojitve. Seveda bo potrebno, da bo zdravniška komisija zavoda za socialno zavarovanje ugotovila vašo delovno nezmožnost. Ustrezni predlog za invalidsko upokojitve lahko da vaš splošni zdravnik, lahko pa s posebno vlogo tudi sami zaprosite zanjo. Seveda pa je taka invalidska pokojnina navadno nižja od starostne pokojnine.

Po določbah zakona o invalidskem zavarovanju pa imajo zavarovanci tudi mož-

pa je možno uveljavljati pravico za poklicno rehabilitacijo tudi po 45. letu. Vse pa v primeru, če se glede na invalidnost in preostalo delovno sposobnost delavec lahko usposobi za drugo ustrezno delo. Delavec pa ima tudi pravico do zaposlitve na ustreznem delu, in sicer tisti, ki je invalid II. ali III. skupine in preden dopolni 55. leto starosti; edino, če si je sposoben za ustrezno delo pridobil s poklicno rehabilitacijo, starost ni odločilna. Za vse to pa se je treba obrniti na zavod za socialno zavarovanje.



★
ARETTA

KUPUJTE SAMO URADNO KONTROLIRANE

ZLATE IZDELKE

GENERALNO SVICARSKO ZASTOPSTVO

TRST, Piazza St. Antonio Nuovo 4/T-II

- NUDI PO SVETOVNIH KONKURENCNIH CENAH NAJVEČJO IZBIRO ZLATEGA NAKITA V EVROPI iz 14, 18 in 22-karatnega uradno KONTROLIRANEGA zlata. PRODAJA S POSEBNO GARANCIJO!
- NA ZALOGI VEDNO PREKO 600 MODELOV UR DARWIL in ARETTA

Ure znamke Darwil in Aretta lahko nabavite tudi v specializiranih trgovinah in veleblagovnicah v Jugoslaviji.

SERVISI za vzdrževanje so organizirani v vseh večjih mestih v Jugoslaviji.

